

Medemblikkers naar de Oost

Jacobs Lobs en andere VOC-dienaren uit Medemblik

De Verenigde Oostindische Compagnie, afgekort VOC, is een begrip en spreekt velen tot de verbeelding. Zij staat symbool voor de gouden eeuw en avontuurlijke reizen. Hoezeer de VOC als begrip nog leeft toonde premier Balkenende in 2006, toen hij de term 'VOC-mentaliteit' introduceerde. Hij verwees hiermee naar handelsgeest, daadkracht en durf. De uitspraak was ook omstreden omdat algemeen bekend is dat de VOC haar succes mede aan onderdrukking en oorlogsvoering dankte.

De VOC werd in 1602 opgericht om de handelsbelangen van Nederland in de Oost veilig te stellen. Door het sluiten van verdragen en inzet van wapens breidde het handelsnetwerk van de compagnie zich gestaag uit. Aan het einde van de zeventiende eeuw was sprake van een imperium dat zich uitstreekte van de westkust van India tot aan Japan.

Overzee werd de organisatie centraal vanuit Batavia aangestuurd. In Nederland kende de VOC een decentrale organisatiestructuur: zes vestigingen of kamers waren verantwoordelijk voor de uitrusting van de schepen en de in- en verkoop van goederen. Enkele malen per jaar vond er een gemeenschappelijke vergadering plaats waarin de zes kamers het beleid met elkaar afstemden. De belangrijkste kamer was die van Amsterdam, gevolgd door die van Zeeland. Daarnaast waren VOC-kamers in Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen gevestigd.

Het is verleidelijk om ook Medemblik als VOC-stad aan te duiden. Maar bij de oprichting van de compagnie in 1602 waren geen kooplieden uit Medemblik betrokken. In steden als Amsterdam en Hoorn bestonden al aan het einde van de zestiende eeuw plaatselijke compagnieën die schepen naar de Oost uitrustten. Beschikbaarheid van kapitaal, kennis en ondernemerschap speelden daarbij een belangrijke rol.

Wel dienden Medemblikkers de VOC als werknemer. In de zeventiende en achttiende eeuw zijn honderden mannen en jongens uit Medemblik naar de Oost vertrokken. In dit verhaal maakt u met een aantal van hen nader kennis.

'Het Medenblikse huisgezin'

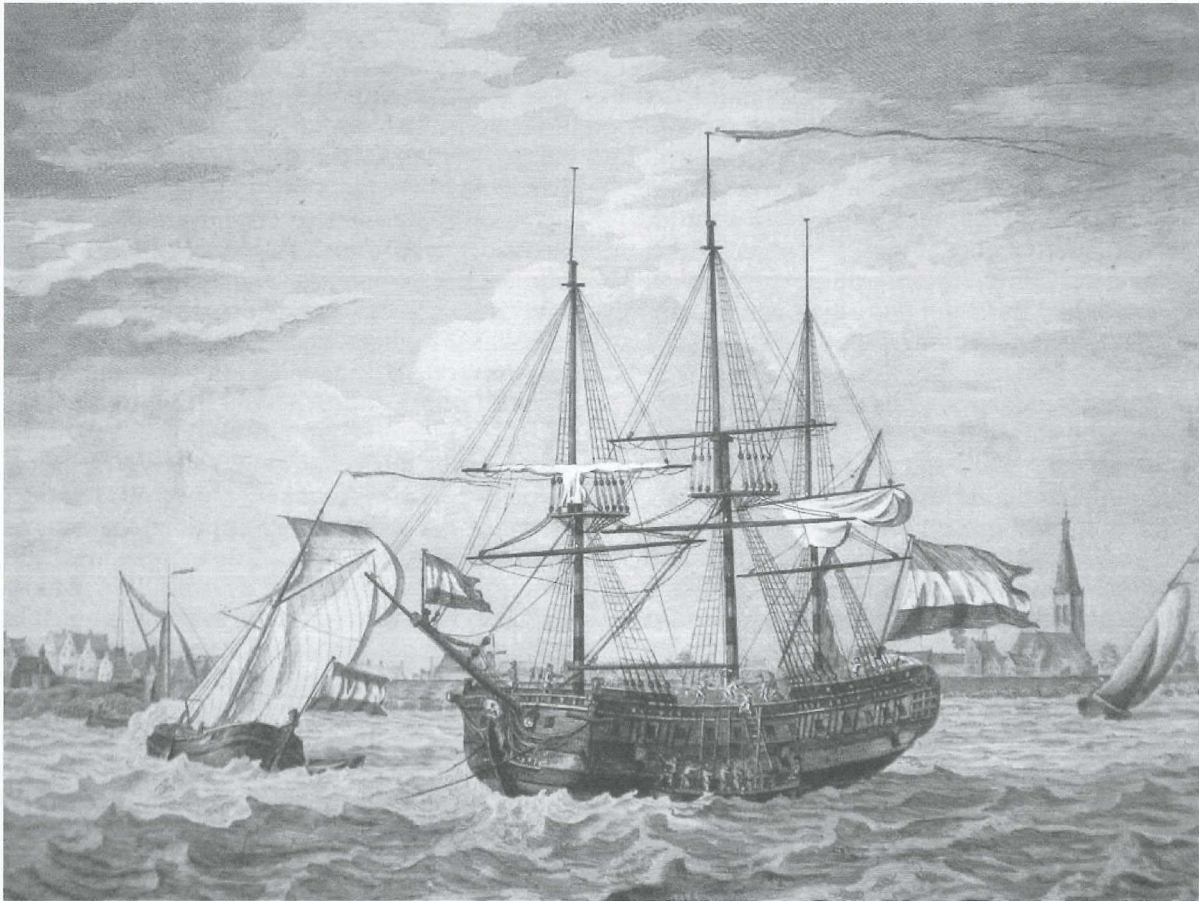
De aanleiding voor dit artikel vormt een vermakelijke ontmoeting in 1770, opgetekend door de schrijver Jacob Haafner.¹

Als 12-jarige monsterde de jonge Duitser met zijn vader bij de Verenigde Oostindische Compagnie aan. Tijdens de reis naar de Oost overleed zijn vader waarna anderen aan Kaap de Goede Hoop en in Batavia zich over de jongen ontfermden. Vier jaar na zijn vertrek keerde hij terug op de rede van Texel, vele indrukken en ervaringen rijker. Zijn moeder woonde in Amsterdam en Jacob Haafner wilde niets liever dan haar weer te zien. Het laatste deel van zijn reis, van Texel naar Amsterdam, verliep minder voorspoedig dan verwacht. Door harde tegenwind moest hij noodgedwongen een tussenstop in Medemblik maken. En daar maakte hij kennis met een 'Medenblikse huisgezin'.

Op zoek naar enig vertier in de Radboudveste belandde Jacob Haafner in een herberg en raakte met de uitbaatster in gesprek. Wat bleek? Haar zoon, van wie ze al vijf jaar niets meer had vernomen, diende ook bij de VOC. In de hoop dat de vreemdeling haar zoon zou kennen beschreef de uitbaatster *'zijn gelaat, houding en manieren op het naauwkeurigste en met de vooringenomenheid eener moeder'*. Maar de kans dat Jacob Haafner de VOC-dienaar uit Medemblik kende was uiteraard klein. In het uitgestrekte VOC-imperium bemanden vele duizenden dienaren de forten, nederzettingen en schepen. Bovendien was het niet ondenkbaar dat de zoon van de uitbaatster al aan een tropische ziekte was overleden.

De vrouw deed voorkomen dat Oost-Indië niet veel groter was dan Medemblik en was ervan overtuigd dat de vreemdeling haar zoon wel moest kennen. Jacob Haafner ging in de overtuiging van de vrouw mee en deed alsof hij haar zoon goed kende. Toen hij de goedgegelovige vrouw meedeelde dat haar zoon *'spoedig met schatten beladen bij zijne moeder dacht terug te keren'* kon de uitbaatster haar geluk niet op en overlaadde de jonge Duitser met een heerlijke maaltijd. Broodjes, zalm, koek, brandewijn en koffie, na maanden op zout vlees en hard scheepsbesluit te hebben geleefd gingen de lekkernijen er wel in.

Jacob Haafner kon met deze misleiding van 'het Medenblikse huisgezin', zoals hij het noemde, goed leven. Hij had de arme vrouw immers vreugde en hoop gegeven. Valse hoop? Nee, niet helemaal. Weliswaar kende hij de zoon niet maar het was niet uitgesloten dat hij ooit gezond en rijk naar Medemblik zou terugkeren. Hoe klein de kans daarop ook was ...

Afb. 1: Gezicht op Medemblik, getekend in 1781 door Dirk de Jong.

Scheepssoldijboeken

Helaas noemt Jacob Haafner geen namen of andere details die identificatie van de uitbaatster en haar zoon mogelijk maken. Wellicht is het verhaal zelfs wel geheel of gedeeltelijk uit zijn fantasie ontsproten. Maar er zijn andere bronnen die wel namen van VOC-dienaren uit Medemblik prijsgeven. De belangrijkste bron vormen de 2.800 scheepssoldijboeken van de VOC uit voornamelijk de achttiende eeuw, die in het Nationaal Archief worden bewaard.

Van elke uitreis van een schip werd een scheepssoldijboek aangelegd. Hierin staan alle betaalde opvarenden vermeld, inclusief mutaties die op de betaling aan de werknemer van invloed zijn. Een wijziging van rang en uitdiensttreding zijn hier voorbeelden van. Ook wordt de plaats van herkomst voor elke opvarende genoemd.

Omdat de scheepssoldijboeken uit de periode 1700-1795 maar liefst meer dan 650.000 namen bevatten, is een inventarisatie van VOC-dienaren uit Medemblik een tijdrovende en vrijwel ondoenlijke opgave. Gelukkig zijn de boeken gedigitaliseerd en via internet raadpleegbaar.² Een zoekopdracht op de herkomstplaats Medemblik, rekening houdend met variaties als Medenblik, Medenblick, Medenblicq etc., levert 425 opvarenden op.

Een nadere beschouwing leert dat een aantal namen twee keer of zelfs vaker voorkomt. Meestal betreft dit Medemblikkers die meer dan één keer naar de Oost zijn uitgevaren. Wanneer de dubbele vermeldingen worden genegeerd, blijven er 339 unieke personen met Medemblik als plaats van herkomst over.

Uit de zeventiende eeuw is slechts een beperkt aantal scheepssoldijboeken bewaard gebleven. Voor kennis over VOC-dienaren uit deze periode is men grotendeels aangewezen op andere bronnen zoals notariële archieven, kerkarchieven en archieven van weeshuizen.

Varen voor de VOC

De VOC wierf jaarlijks grote aantallen mensen aan om de scheepvaartverbindingen tussen Nederland en de Oost en tussen bestemmingen in de Oost in stand te houden. Bovendien zocht de compagnie mensen om de vestigingen en forten te bemannen.

Onder West-Friese zeelui stond de VOC niet bepaald bekend als een aantrekkelijke werkgever. Men was lang van huis, de salariering was lager dan bij de visserij en reguliere koopvaardij en het risico om aan een (tropische) ziekte te bezwijken was groot.

Voor wat betreft de beloning en leefomstandigheden aan boord was er een groot verschil tussen de hogere en lagere rangen. De schipper, hoogste in rang en verantwoordelijk voor schip en bemanning, had een relatief goed salaris en bovendien de mogelijkheid om dit met privéhandel aan te vullen. Zonder ervaring, goede papieren en het vertrouwen van de bewindhebbers maakte een sollicitant weinig kans op een schippersplaats. Maar als hij zich eenmaal had bewezen dan lagen vervolgaanstellingen en bevorderingen in het verschiet.

Neem Gerbrand Mamus uit Medemblik; in 1707 voer hij voor de eerste keer naar de Oost als derde stuurman van het VOC-schip *Diemen*. Drie jaar later keerde hij terug in Nederland en raakte hij uit beeld. Maar in 1716 ging hij opnieuw in dienst van de VOC; de bewindhebbers van de kamer Hoorn stelden hem aan als opperstuurman. Gerbrand Mamus beschaamde het vertrouwen van zijn broodheren niet en in 1719, toen hij voor de derde maal naar Oost-Indië voer, was hij schipper van de *Mijnden*. In totaal zou hij zes maal naar de Oost vertrekken waarvan vier keer als schipper. Gerbrand Mamus overleed in 1733 in Azië, ver van zijn geboortestad Medemblik.³

Het grootste deel van de bemanning bestond uit matrozen; zij verrichtten het zware scheepswerk op het dek en in de masten.

Voor de lagere functies zoals die van matroos of soldaat meldden zich veel kansarmen, mannen met schulden of andere problemen, gelukzoekers en buitenlanders. Deze laatste groep, voornamelijk afkomstig uit het Duitse achterland en het Oostzeegebied waren voor de VOC onmisbaar en vormden in de achttiende eeuw veelal een meerderheid aan boord. Ook Medemblikkers monsterden bij de compagnie aan omdat vooruitzichten aan de wal op een goed bestaan ontbraken. Enkele gevallen komen nog in dit verhaal aan bod.

Jacob Lobs

Jacob Lobs is één van de 339 Medemblikkers die in de scheepssoldijboeken van de VOC wordt genoemd. Aan de hand van zijn rang als gezagvoerder/ commandeur kan worden opgemaakt dat hij niet zomaar een opvarende was. Wie was deze Jacob Lobs en wat deed hij in dienst van de compagnie? Hoogstwaarschijnlijk werd Jacob Lobs op 27 januari 1630 gedoopt te Medemblik.⁴ Vader Jan Jacobsz Lobs was schipper. Vermeldenswaardig is dat deze in 1639 een schip commandeerde in de zeeslag bij Duins tegen de Spaanse vloot.⁵ Van moeder Maartje Hartochs is bekend dat zij zelf ook in een schippersgezin was grootgebracht.⁶ Met deze achtergrond leek ook voor Jacob Lobs een bestaan in de scheepvaart en handel weggelegd.

In 1650 keerde hij uit Brazilië terug als commies in dienst van de West-Indische Compagnie.

Afb.2: Het Oostindisch huis aan de Wierdijk in Enkhuizen. Hier zetelde het bestuur van de VOC-kamer Enkhuizen. Op de achtergrond is de spiegel van een VOC-schip in aanbouw te zien. De tekening is gemaakt door A. Andriessen omstreeks 1775.

Zijn terugreis met het schip *Vinck* was bepaald niet voorspoedig verlopen; eerst overleed de kapitein en later verongelukte het schip voor de kust van Engeland.⁷ Bijna twee jaar na de schipbreuk trad Jacob Lobs in het huwelijk met Adriaantje Kuijten, dochter van een marinekapitein uit Alkmaar. Vanaf 1656 doorliep Jacob Lobs een typische regenten-carrière in zijn geboortestad; eerst werd hij verkozen tot schepen gevolgd door een plaats in de vroedschap. Daarnaast werd hij in december 1660 aangesteld als secretaris van de stad Medemblick, een ambt dat Jacob Lobs spoedig zou combineren met dat van notaris (1661-1673).

De aanstellingen in stadsdienst brachten Jacob Lobs tweemaal in moeilijkheden. De eerste keer was een direct gevolg van zijn tweede huwelijk met een dochter van Cornelis Jansz Boos. Deze Cornelis Jansz Boos had net als Jacob Lobs zitting in de vroedschap en volgens de regels was een dergelijke relatie tussen twee stadsbestuurders niet toegestaan. De kwestie werd aan meerdere juristen voorgelegd met als uitkomst dat beide heren hun positie in het stadsbestuur van Medemblick mochten behouden.⁸

In hetzelfde jaar (1660) was er tegenstand bij de aanstelling van Jacob Lobs als secretaris. Enkele stadsbestuurders, waaronder de invloedrijke burgemeester Nicolaas Stellingwerff, waren van mening dat een secretaris tenminste de Latijnse taal moest beheersen en *'redelijk ervaeren in materije van rechten'* behoorde te zijn. Aan dit profiel voldeed Jacob Lobs niet. Maar een meerderheid van de stadsbestuurders hechtte minder waarde aan zijn geschooldheid en ging toch met de aanstelling akkoord.⁹ Daarbij kon hij ongetwijfeld op de steun van zijn schoonvader rekenen.

Jacob Lobs vormde met Cornelis Jansz Boos een machtig koppel in Medemblick. Zo bezaten zij gezamenlijk een erf met pakhuis aan de Pekelharingshaven, dat rond 1663 voor het aanzienlijke bedrag van 4.600 gulden aan de West-Friese admiraliteit werd verkocht.¹⁰ Cornelis Jansz Boos moet een grote hand in deze transactie hebben gehad aangezien hij zelf in de periode 1661-1663 bestuurder van de admiraliteit was. Verder volgde Jacob Lobs zijn schoonvader op als ontvanger van de 200^e penning en waren zij in 1669 gelijktijdig burgemeester van Medemblick. Met het overlijden van Cornelis Jansz Boos in 1671 verloor Jacob Lobs een belangrijke steunpilaar.

Van Medemblick naar Oost-Indië

In het Rampjaar 1672, nadat Engeland en Frankrijk de oorlog aan de Nederlandse Republiek hadden verklaard, werd Jacob Lobs benoemd tot commandant van 1.375 gewapende burgers uit het Noorderkwartier.

Op last van de Staten van Holland trok Jacob Lobs met zijn manschappen naar Overijssel om aldaar de verdediging te versterken. De versterkingen ten spijt werd de belangrijke vestingstad Zutphen door de Fransen ingenomen waarna in de zomer van 1672 de verdedigingsinspanningen zich op de Zuiderzee richtten. Vanaf 's landsjacht de *Oranjespruit* voerde Jacob Lobs het bevel over de oorlogsvloot op de Zuiderzee.

Intussen ontstond in Medemblick grote beroering over twee openstaande rekeningen van Jacob Lobs.¹¹ Als ontvanger van de 200^e penning was hij nog 4.410 gulden aan de stadskas verschuldigd. Daarnaast zou hij nog duizenden guldens aan contanten hebben overgehouden aan de tocht naar Zutphen. Ook dit bedrag wenste men in Medemblick van Jacob Lobs te ontvangen. Hoe deze financiële kwestie is afgewikkeld, is niet onderzocht. Wel heeft het er alle schijn van dat Jacob Lobs in zijn goede naam was aangetast en het vertrouwen van de Medemblicker burgerij was kwijtgeraakt.

In 1673 diende hij nog als bevelhebber op de Zuiderzee maar een jaar later nam hij afscheid van zijn ambtgenoten in Medemblick en ging in dienst bij de VOC. Samen met vrouw en kinderen reisde hij met het VOC-schip *Betuwe* naar het verre Ceylon waar de ex-burgemeester een nieuwe positie als commandeur wachtte. Uit de scheepssoldijboeken van de VOC blijkt dat enkele stadsgenoten het gezin Lobs vergezelden waaronder onderstuurman Pieter Houwert, assistent (koopman) Pieter Cos en konstabelsmaat Evert Spanijert.¹²

Na aankomst op Ceylon werd Jacob Lobs in augustus 1676 benoemd tot hoogste man aan de zuidwestkust van India met als standplaats Cochin. Dit gebied was ruim tien jaar eerder door de VOC op de Portugezen veroverd en vormde het centrum van de peperhandel. Het verblijf van de Medemblicker in India was van korte duur; in 1678 vroeg hij om overplaatsing en kreeg een nieuwe standplaats op Ternate, één van de Molukse eilanden. In tegenstelling tot Cochin was Ternate een oud steunpunt van de VOC. Al in 1599 werden daar door Nederlanders de eerste contacten gelegd en in 1607 verrees op het eiland het eerste Nederlandse fort: Fort Oranje.

Jacob Lobs hield het op Ternate langer vol; eerst diende hij als rechterhand van de gouverneur en van 1682 tot 1686 bekleedde hij zelf de hoogste positie op het eiland. In 1687 volgde voor Jacob Lobs een benoeming tot gouverneur van Ambon, tegenwoordig net als Ternate onderdeel van de Molukken en ooit voor de VOC van groot belang vanwege de kruidnagelen. Maar dit nieuwe gouverneurschap nam Jacob Lobs niet aan.

Wel trad hij nog korte tijd op als commissaris van de westkust van Sumatra. In het najaar van 1688 verbleef Jacob Lobs in Batavia en bereidde zich voor op terugkeer naar Nederland. Hiervan is het echter nooit gekomen; Jacob Lobs overleed op 2 november 1688 en kreeg een laatste rustplaats in de Portugese Kerk te Batavia.¹³ Zijn zoon en twee dochters keerden wel terug en meldden zich anderhalf jaar later bij notaris Josias Cos in Medemblick om de nalatenschap van hun vader te verdelven. Jacob Lobs liet onder andere twee huizen op het Eiland en een tuin aan de Oostersingel na.¹⁴ De kinderen bleven niet in Medemblick maar vestigden zich elders.

Een stap van koopvaardijshipper naar bosschietter op een VOC-schip is allerminst vanzelfsprekend en wijst op onvoorziene omstandigheden.

Uiteindelijk belandde Claas Goselinx aan Kaap de Goede Hoop, dat als verversingsstation voor passerende VOC-schepen diende. Daar vestigde hij zich na beëindiging van zijn dienstverband als vrijburger; dat wil zeggen dat hij zelfstandig de kost mocht verdienen. Claas Goselinx probeerde dit als visser. In de scheepssoldijboeken staan meer Medemblickers die voor een bestaan als vrijburger kozen. Zo nam Jan Cos in 1718 afscheid van de VOC en vestigde zich als vrijburger in Azië.

Afb.3: Het eiland Ternate waarvan Jacob Lobs van 1682 tot 1686 gouverneur was.

Een Medemblicker aan de Kaap

Claas Goselinx uit Medemblick diende ook de VOC. Hij vertrok in 1664 met het schip *Quickstaert* van de kamer Delft. Als bosschietter was hij belast met de bediening van het scheepsgeschut.¹⁵ Over zijn leven voor indiensttreding bij de VOC is weinig bekend. Vermoedelijk heeft hij als schipper gevaren. In een notariële akte uit 1663 wordt verwezen naar het 'schip van Claes Goselinh tot Medemblick, 't schip genaempt de *Lieffde*', waarvan meerdere aandelen te Amsterdam werden verkocht.¹⁶

En in 1744 deed Tjeert Blaauw hetzelfde; hij had maar liefst 21 jaar de compagnie gediend. Ondanks beëindiging van het dienstverband verdween de VOC voor een vrijburger nooit volledig uit beeld. De vrijburgers verbleven immers in door de compagnie bestuurd gebied. Bovendien leverden ze vaak als boer, visser of koopman producten en diensten aan de VOC.

Bijzonder is dat over de achtergebleven familie van Claas Goselinx ook een en ander bekend is.

In Medemblick woonden twee zussen van hem: Geert en Vrouwtje. De laatstgenoemde was getrouwd met ene Adam Wiebousen, die in november 1672 een brief aan zijn zwager in Zuid-Afrika schreef. Uit deze brief blijkt dat het met de familie in Medemblick niet goed ging en er sterk op zijn terugkeer werd aangedrongen. Zus Geert was door afwezigheid van Claas Goselinx zelfs 'van hartzeer' gestorven waarna twee kinderen van haar in het weeshuis waren geplaatst. Een derde kind hadden Vrouwtje en Adam Wiebousen in huis genomen.

De brief heeft Claas Goselinx echter nooit bereikt. Het schip dat de brief vervoerde, is door de Engelsen gekaapt en opgebracht. Samen met duizenden andere oude Nederlandse poststukken wordt de brief uit Medemblick in *The National Archives* in Londen bewaard.¹⁷

Een laatste levensteken van Claas Goselinx dateert van augustus 1673. Hij stond toen aan de Kaap terecht voor zijn rol in een steekpartij. In dronken toestand had de Medemblicker iemand met een mes in de borst gestoken.

Schippers en stuurlieden

Naast de eerdergenoemde Gerbrand Mamus hebben in de achttiende eeuw nog twee Medemblickers de VOC als schipper gediend: Jan de Zee en Adam Roos. Net als Gerbrand Mamus doorliepen beide heren meerdere stuurmansrangenvoordat de positie van schipper werd bereikt. Jan de Zee maakte in totaal vijf reizen naar de Oost. Voordat hij het commando over een schip kreeg, diende hij tweemaal als derde stuurman, een keer als onderstuurman en een keer als opperstuurman.

Zijn vijfde en laatste reis, toen hij schipper van de *Nieuwland* was, liep niet goed af. Nadat het in januari 1746 van de rede van Batavia vertrok, is nooit meer iets van het schip vernomen. Ergens tussen Batavia en Kaap de Goede Hoop moet zich een ramp hebben voltrokken en is de *Nieuwland* vermoedelijk met man en muis vergaan. Sindsdien staat het schip te boek als vermist. Adam Roos was als schipper fortuinlijker. Hij keerde in 1745 veilig terug met het VOC-schip *Hoop*.¹⁸

Om tot schipper of stuurman te worden aangesteld telden niet alleen ervaring en geschiktheid. Voor de VOC-kamers Hoorn en Enkhuizen bestaat een duidelijke relatie tussen de vestigingsplaats van de kamer en de herkomstplaats van schippers en stuurlieden. Zo levert een zoekopdracht naar Enkhuizer schippers die voor de VOC-kamer Enkhuizen hebben gevaren een honderdtal namen op. Hiermee staat het kleine aantal Medemblicker VOC-schippers (3) in schril contrast. Er was een duidelijke voorkeur voor eigen inwoners en goede contacten met de bestuurders waren een pre.

Bij deze contacten konden ook derden een rol spelen. Zo zette Hendrik Brouwer, burgemeester van Medemblick, zich in om stadsgenoot Teunis Andriesz op een VOC-schip geplaatst te krijgen. Daartoe stuurde hij in 1738 een verzoekschrift naar een collega-regent in Enkhuizen. Teunis Andriesz had ruime ervaring: tien jaar als stuurman op West-Indië en twee jaar als schipper op Frankrijk en de Oostzee. Bovendien voer hij in 1736 als tweede stuurman op het VOC-schip *Buis*. Maar ondanks deze ervaring en de inspanning van de Medemblicker burgemeester ging een nieuwe aanstelling als stuurman aan Teunis Andriesz voorbij. Het feit dat de *Buis* in 1736 bij de Engelse zuidkust strandde, met veel schade en slachtoffers tot gevolg, zal hem niet hebben geholpen.¹⁹

Het staat vast dat ook in de zeventiende eeuw diverse Medemblickers als schipper of stuurman voor de VOC hebben gevaren. Één ervan is Jan Jansz Flodorp. Op 14 oktober 1663 legde hij bij notaris Nierop vast dat Johan van der Wolff en broer Abram Jansz Flodorp tijdens zijn afwezigheid al zijn zaken dienden waar te nemen. Jan Jansz Flodorp stond toen op het punt om als schipper naar Oost-Indië te varen.²⁰ Het is zeker niet zijn enige reis geweest want vier jaar later was Jan Jansz Flodorp schipper van de *Oudshoorn*, een schip van de VOC-kamer Zeeland.²¹ In juli 1668 keerde hij met dat schip terug uit Batavia en koos hij voor een leven aan wal. De oud-schipper trad toe tot het stadsbestuur en kocht een huis aan de Westerhaven; blijkbaar had zijn dienstverband bij de VOC hem geen windeieren gelegd.²²

Arm en wees

Jacob Snaak uit Medemblick vertrok in 1715 met het schip *Abbekerk* naar Oost-Indië. Hij had een weinig benijdenswaardig leven. Zijn vader Pieter Adriaans Snaak was wijnkoopman in Medemblick en lustte zelf ook een slok. De vermeldingen in de kerkenraadnotulen van dronkenschap en verwaarlozing van zijn gezin zijn talrijk.²³

Zelf stichtte Jacob Snaak ook een gezin maar hij was uiteindelijk niet in staat zijn kinderen te onderhouden. In 1707 werden de kinderen, vier in totaal, in het Arme Weeshuis geplaatst. Nog voordat Jacob zelf bij de VOC aanmonsterde was zijn zoon Jan hem al voorgegaan. Hij verliet in 1711 het weeshuis om als jongmatroos bij de VOC te dienen; hij was op dat moment 16 of 17 jaar oud.

Weliswaar overleefde Jacob Snaak de reis met de *Abbekerk* maar hij stierf al een jaar na zijn vertrek uit Medemblick. Zoon Jan overleefde zijn verblijf in de tropen wel en keerde in 1717 terug met hetzelfde schip dat zijn vader naar Oost-Indië had gebracht.

Afb.4: Het wapen van Abram Jansz Flodorp, broer van VOC-schipper Jan Jansz Flodorp. Abram Jansz was majoor van de schutterij en diaken van de gereformeerde kerk in Medemblik. Detail van een gebrandschilderd glas in de Bonifaciuskerk te Medemblik.

Van de 339 Medemblikkers die in de scheepssoldijboeken staan opgetekend, overleden er 212 in dienst van de VOC. Onder hen schipper Gerbrand Mamus, gouverneur Jacob Lobs, bosschietser Jacob Snaak en scheepsjongen Anthonij Wijnbergen. Daarnaast zijn 20 anderen als vermist opgegeven.

In tegenstelling tot de VOC-steden Hoorn en Enkhuizen zal men in Medenblik tevergeefs naar sporen van de compagnie zoeken. Alleen de naamgeving van de Compagniesingel kan worden gezien als een verwijzing naar de honderden Medemblikkers die ooit de VOC hebben gediend.

Peter Swart
Hoorn, juni 2011

Geraadpleegde bronnen

Jan Kees Beers en Cees Bakker, *Westfriezen naar de Oost*, Hoorn, 1990.

J. Belonje en R. Kaptein, 'Een kroniek van Medemblik', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 64, Utrecht, 1943, 45-107.

Jaap R. Bruijn, 'De personeelsbehoefte van de VOC overzee en aan boord, gezien in Aziatisch en Nederlands perspectief', *Bijdragen en Mededeelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, Den Haag, 1976, 218-248.

J.R. Bruijn, F.S. Gaastra en I. Schöffer, *De VOC. Scheepvaart tussen Nederland en Azië 1595-1795* (27 juni 2011, Huygens ING, Den Haag) URL: <http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/DAS>

Roelof van Gelder, *Zeepost. Nooit bezorgde brieven uit de 17de en 18de eeuw*, Amsterdam, 2008.

P.W. de Lange, 'Medemblikker magistraten, 1572-1699', *Gens Nostra, jaargang 16*, Amsterdam, 1961, 59-67.

Vibeke Roeper en Roelof van Gelder, *In dienst van de Compagnie. Leven bij de VOC in honderd getuigenissen*, Amsterdam, 2002.

VOC-Opvarenden (17 maart 2011, Nationaal Archief) URL: <http://vocopvarenden.nationaalarchief.nl>

Herman de Vos, *Met snee jagt en kake van de wint. Leven en werken op schepen van de VOC-kamer Enkhuizen en andere notities uit het Enkhuizer stadsarchief*, zp, 2009.

W. Wijnaendts van Resandt, *De Gezaghebbers der Oost-Indische Compagnie op hare Buiten-Comptoiren in Azië*, Amsterdam, 1944.

Marianne Wever-Nierop, 'De weesjongens uit Enkhuizen in dienst van de VOC', *Steevast*, Enkhuizen, 2002, 5-28.

WFA - Westfries Archief (Hoorn)

Not.A – Notarieel Archief

OA - Oud Archief

ORA - Oud Rechterlijk Archief

Herkomst afbeeldingen:

Noordhollands Archief, Haarlem: 1.

Het Scheepvaartmuseum, Amsterdam: 3.

Arnold de Greeuw: 4.

Westfries Archief, Hoorn: 2 en 5.

¹ Met dank aan David Knol die de redactie op het verhaal van Jacob Haafner attent maakte. Voor het verhaal over 'Het Medenblikse huisgezin' zie ook Roeper 277-278.

² *VOC-Opvarenden*.

³ *VOC-Opvarenden*.

⁴ WFA, DTB Medemblik 1. In 1652 was Jacob Lobs 22 jaar oud. WFA, ORA Medemblik 5285 (9 februari 1652).

⁵ Nationaal Archief (Den Haag), Archief Staten Generaal 12561.83.

⁶ Dat blijkt uit de benoeming van Hartoch Hendericksz door het Medemblikker stadsbestuur tot makelaar. Bij deze aanstelling wordt zijn grootvader als oud schipper aangeduid. Zie WFA, OA Medemblik 36 (bergnummer 10, folio 348). De relatie tussen Hartoch Hendericksz en Jacob Lobs als grootvader en kleinzoon blijkt onder andere uit WFA, Not.A. Enkhuizen 1115 (akte 153, 22 januari 1661).

⁷ WFA, ORA Medemblik 5285 (9 februari 1652).

Een commies had leiding over de handel.

⁸ Belonje, 85.

⁹ WFA, OA Medemblik 36 (bergnr. 11, 30 december 1660).

¹⁰ WFA, Gaarder Medemblik 6 (2 juni 1663).

¹¹ WFA, OA Medemblik 36 (bergnr. 12, 17 juni en 31 juli 1672).

¹² *VOC-Opvarenden*.

¹³ Wijnaendts van Resandt, 183-184.

¹⁴ WFA, Not.A Medemblik 3223 (akte 39, 23 maart 1690).

¹⁵ WFA, Not.A Opperdoes 4149 (akte 5, 29 september 1664).

¹⁶ WFA, Not.A Opperdoes 4148 (akte 36, 14 april 1663).

¹⁷ Van Gelder, 137-141. De brief van Claas Goseinx is ook gepubliceerd in het NRC Handelsblad, april 2007.

¹⁸ *VOC-Opvarenden*.

¹⁹ De Vos, 29.

²⁰ WFA, Not.A Medemblik 3184 (akte 81, 14 oktober 1663).

²¹ Bruijn (2011).

²² Voor de aankoop van het huis zie WFA, Gaarder Medemblik 8 (23 november 1672). Voor zijn toetreding tot het stadsbestuur zie De Lange, 61.

²³ WFA, Hervormde Gemeente Medemblik 1. Zie onder andere 3 juli 1678 en 19 juli 1682.

²⁴ Wever-Nierop, 22.

²⁵ WFA, Archief Gereformeerd Weeshuis Medemblik 2.

²⁶ WFA, OA Enkhuizen 1672-13.

²⁷ Bruijn (1976), 233.